

Uloga odgojnih stilova na razvoj djece

Jezerčić, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:946753>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-22**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI
STUDIJ**

**IVANA JEZERČIĆ
ZAVRŠNI RAD**

**ULOGA ODGOJNIH STILOVA NA RAZVOJ
DJECE**

Petrinja, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODJSEK ZA ODGOJITELJSKI SUDIJ
(Petrinja)

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Ivana Jezerčić

TEMA ZAVRŠNOG RADA: ULOGA ODGOJNIH STILOVA NA RAZVOJ
DJECE

MENTOR: prof.dr.sc. Siniša Opić

SUMENTOR: Tihana Kokanović, predavač

Petrinja, rujan 2020.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	1
SUMMARY	2
1. UVOD.....	3
2. OBITELJ I RODITELJSTVO.....	5
2.1. Zdrava poticajna obitelj.....	7
2.2. Rizična obitelj.....	8
3. DVIJE DIMENZIJE ODGOJA.....	9
4. ODGOJNI STILOVI	10
5. AUTORITATIVAN ODGOJNI STIL.....	11
5.1. Utjecaj autoritativnog odgojnog stila	12
6. AUTORITARAN ODGOJNI STIL	13
6.1. Utjecaj autoritarnog odgojnog stil	13
7. ZANEMARUJUĆI ODGOJNI STIL	14
7.1. Utjecaj zanemarujućeg odgojnog stila na dijete	15
8. POPUSTLJIVI ODGOJNI STIL.....	15
8.1. Utjecaj popustljivog odgojnog stila na dijete	16
9. UTJECAJ ODGOJNIH STILOVA NA RAZVOJ DJECE.....	17
9.1. Utjecaj na razvoj živčanog sustava	17
9.2. Utjecaj na razvoj djetetovih emocija.....	18
9.3. Utjecaj na motivacijski razvoj djeteta	19
10. ULOGA ODGOJITELJA I ODGOJNO – OBRAZOVNE USTANOVE U RAZVOJU DJECE. 20	
10.1. Stilovi odgojiteljskog ponašanja i njihov utjecaj na dijete	22
11. HELIKOPTER RODITELJSTVO	24
11.1. Utjecaj helikopter roditelja na djetetov rast i razvoj	25
ZAKLJUČAK.....	26
LITERATURA	27
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI ZAVRŠNOG RADA	29

SAŽETAK

Prvi ključni čimbenik o kojem ovisi kako će se dijete razvijati jest okolina u kojoj se ono nalazi. Sve što dijete okružuje može utjecati na njegov rast i razvoj. Prva zajednica u kojoj se dijete nalazi je obitelj. Ovisno na koji način obitelj tretira dijete i kako se odnosi prema njemu, ostavlja posljedice na dijete, pozitivne ili negativne. Većina ljudi smatra kako je roditeljstvo najteži posao na svijetu pa tako i zahtijeva puno truda, ulaganja i ispravnog postupanja u samom odgoju. U nijednoj knjizi ne piše koji je potpuno ispravan ili neispravan način odgoja djece. No, brojni autori su se složili kako na temelju dvije dimenzije (emocionalne topline i kontrole) mogu odrediti četiri stila prema kojim se roditelji vode i odgajaju svoju djecu. Svaki stil drugačije utječe na dijete i ostavlja različite posljedice. Posljedice mogu biti fizičke ili emocionalne, a primjećivati će se i u odrasloj dobi.

S obzirom na to da djeca provode veliki dio dana u vrtiću, ulogu roditelja zamjenjuju odgojitelji, a mjesto doma zamjenjuje odgojno – obrazovna ustanova. Predškolska ustanova treba djeci omogućiti adekvatno razvijanje, stjecanje raznih znanja i vještina. Odgojitelji su osobe u djetetovom životu koje mogu ostaviti snažan utisak na njih, stoga se razlikuju i stilovi odgojiteljskog ponašanja koji ostavljaju različite učinke.

U radu će biti prikazani odgojni stilovi te njihova uloga u razvoju djeteta rane i predškolske dobi.

Ključne riječi: dijete, obitelj, odgoj, stilovi, posljedice

SUMMARY

The first key factor that determines how a child will develop is the environment in which he or she finds himself. Everything that surrounds a child can affect his growth and development. The first community the child is in is the family. Depending on how the family treats the child, it can leave consequences on him or her, positive or negative. The vast majority of people consider parenting to be the hardest job in the world, and so it requires a lot of effort, investment and proper treatment in upbringing. No book says what is a completely correct or incorrect way of raising children, but many authors have agreed that based on two dimensions (emotional warmth and control) they can determine the four styles by which parents are guided and how can they raise their children. Each style affects the child differently and leaves different consequences. The consequences can be physical or emotional, and will be noticed in adulthood.

Since children spend a large part of the day in kindergarten, the role of parents is replaced by educators and the place of home is replaced by an educational institution. The preschool institution should enable children to adequately develop and acquire various knowledge and skills. Educators are people in a child's life who can leave a strong impression on them, so there are also different styles of parenting behavior that leave different effects.

The paper will present the educational styles of their role in the development of early and preschool children

Key words: child, family, upbringing, styles, consequences

1. UVOD

Dijete kao najmlađi član ljudskog roda, zahtijeva posebnu brigu. U trenutku kada prvi put otvori oči, ono traži toplinu, ljubav i podršku. Još nije dovoljno staro da se samo zaštiti od opasnosti pa se najčešće oslanja na roditelje. „Da bi preživjelo i razvilo svoje genske predispozicije djetetu su potrebna briga i skrb odraslih“ (Matijević, Bilić, Opić, 2016. str.72). Osim što je djetetu potrebna fizička sigurnost i zadovoljenje osnovnih fizioloških potreba te emocionalna potpora, djetetu je potrebna osoba koja će ga voditi kroz život, motivirati i poticati. Potrebna je odrasla osoba koja će ga od njegove najranije dobi odgajati. U današnje vrijeme smatra se kako dijete osim što je vezano za okolinu, pruža mu se mogućnost da bude „otvoreno za svijet“, što bi značilo da se djetetu pruža prilika da sam oblikuje svoj život (Matijević i sur., 2016).

Sam odgoj najprije počinje u obitelji te se kasnije nastavlja na vrtić i školu. S obzirom da je „obitelj prvi i najvažniji odgojni čimbenik, odnosno prva i osnovna društvena postaja nužno je istaknuti važnost odgoja u obitelji“ (Matijević i sur., 2016. str.183). Obiteljski život pun je izazova s kojima su roditelji primorani nositi se. Ponekad se dogodi da zbog neznanja rade grube odgojne poteze. Baš iz tog razloga „roditelje treba stalno educirati kako bi bili odgojno kompetentni“ (Matijević, Bilić, Opić, 2016. str.185). Odgoj u obitelji je kompleksan proces i roditelji često pokušavajući učiniti najbolje, ne razmišljajući, „skrenu“ s puta i udalje dijete od razvoja u samostalne i samopouzdanje ljudi. Prema tome, odgoj u obitelji (i izvan nje) može se sagledati kroz jasno definirane odgojne stilove (Matijević i sur., 2016). Matijević i suradnici u svojoj knjizi navode kako je teško diskutirati o boljim i onim lošijim strategijama odgoja. Ljudi često zaključuju kako je netko strog ili blag na temelju samo onoga što vide, a još mnoštvo toga se krije u pozadini. Odgojni stilovi se razlikuju po pristupu djeci i posljedicama koje mogu ostaviti na dijete. Tinejdžer ili odrasla osoba, ovisno kako se ponaša, što osjeća i kako se odnosi prema svijetu ima dobar razlog za to. U djetinjstvu su imali možda roditelje koji su ga zanemarivali ili su vršili autoritaran odgojni stil koji nije pogodan za dijete te je ostavilo dugotrajne posljedice na njega, kao što je nesigurnost i povučenost (Matijević i sur., 2016). Koji odgojni stil roditelj ili odgojitelj primjenjuje najbolje se

može vidjeti kroz metode i pedagoške mjere koje poduzima u određenim situacijama, no i u svakodnevnim okolnostima (Matijević i sur., 2016).

Uz roditelje se ističe i uloga odgojitelja u odgoju kao vrlo važna te kao najjače sredstvo pedagogije. Naglašava se kako odgojitelji imaju zadatak „omogućiti učenje“ djeci (Matijević i sur., 2016). Maleš (2011) navodi kako djeca više nisu samo „vlasništvo roditelja“ već su postali subjekti sa svim svojim pravima i potrebama. Naime, odgojitelji su osobe koje su tu da dijete stave u prvi plan odnosno nužno je „istaknuti orijentaciju na učenika te stvaranje optimalnog pedagoškog angažmana i ozračja“ (Matijević, Bilić, Opić, 2016. str.88). Uz sve vrste odgojiteljskog ponašanja koje postoje u današnje vrijeme, ona primarna zadaća odgojitelja je prilagoditi svoje ponašanje radi dobrobiti djeteta.

2. OBITELJ I RODITELJSTVO

Odgoj svakog pojedinca počinje u obitelji koja je temeljna životna zajednica. Obitelj se smatra prvom zajednicom u kojoj dijete provodi vrijeme, uči, upoznaje, istražuje i usavršava svoja znanja. Za dijete bi obitelj trebala predstavljati mjesto u kojem se osjeća sigurno i voljeno. Obitelj je jedinstvena skupina u kojoj svi njezini članovi nastoje zadovoljiti sve svoje potrebe – biološke, psihološke, obrazovne i socijalne. Odnosi među članovima obitelji su složeniji, bliži i intenzivniji nego u drugim zajednicama i skupinama. Djeca unutar obitelji, kako od roditelja tako i ostalih članova, stječu razna iskustva koja su im potrebna za kvalitetnu socijalizaciju. Djeca dobivaju različite društvene uloge koje će im koristiti u svladavanju različitih prepreka, uče se odgovornosti te bivaju motivirani na usvajanje novih znanja i usavršavanje postojećih (Ljubetić, 2007). Dijete se susreće s različitim zajednicama i nalazi se u različitom okruženju, ali obitelj ima najveći značaj u kakvu će se osobu dijete razvijati i kako će se ponašati. Dijete najviše vremena provodi u obiteljskoj zajednici, a članovi obitelji su djeci prvi skrbnici i odgojitelji. Stevanović (2000) navodi kako je obitelj jako značajna jer djeca provodeći vrijeme u obitelji stječu prva iskustva, proživljavaju prve radosti i doživljaje. Samim time se smatra da svi ti čimbenici mogu znatno utjecati na djetetovo odrastanje i sazrijevanje (Stevanović, 2000).

„Utjecaj obitelji na djecu teško je općenito istraživati jer pod tim pojmom mislimo na ponašanje roditelja i okolinu koju oni stvaraju za razvoj djece, a pri tome se zaboravlja da roditelji na djecu imaju dvojak utjecaj: oni s djecom imaju dio zajedničkog nasljeđa, ali i zajedničku okolinu (Čudina-Obradović i Obradović, 2006, str. 293).“

Tijekom boravka u obitelji roditelji svojoj djeci mogu prenositi osobine svojim genima, a na neke osobine utječe prirodna okolina koju mogu stvoriti roditelji, ali i ne moraju. Naslijeđe i okolina donekle su povezani. „Različite utjecaje naslijeđa i okoline na razvoj djeteta primjereno opisuju autori Phillips, Brooks – Gunn, Duncan, Klebanov i Crane (1998). Prema njima, djetetovo naslijeđe i obiteljska okolina mogu biti povezani na tri načina: pasivno, aktivno ili reaktivno, tj. mogu biti u interakciji“ (Čudina – Obradović i Obradović, 2006, str. 293). Pasivna povezanost se opisuje na primjeru glazbeno nadarenih roditelja koji djetetu mogu

prenijeti glazbene gene, ali i stvoriti okolinu gdje će dijete redovito slušati glazbu i sam razviti glazbenu privrženost. Kada je u pitanju reaktivna povezanost tada roditelji uočavaju glazbenu nadarenost i stvaraju poticajno okruženje koje će dodatno osigurati organizirano učenje, međutim, događa se da poneki roditelji neće primijetiti nadarenost, pa bi ona mogla biti zanemarena. I posljednja, aktivna povezanost podrazumijeva da dijete koje je skloni glazbi (zbog roditeljske nadarenosti), roditelji će birati aktivnosti i sredstva kojima će poticati napredak glazbene darovitosti. Tijekom svih istraživanja, mnogi stručnjaci su se složili kako obitelj i roditelji imaju moć „formirati“ dijete po njima najprihvatljivijem modelu. Dok se ostali nisu složili, tako je to pitanje ostalo neriješeno (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Većina roditelja žele za svoje dijete najbolje. Također, misle kako bi njihovo dijete trebalo predstavljati njih same. Roditelji se često postavljaju u situaciju gdje zahtijevaju od djeteta da postane ono što su oni željeli ili još uvijek žele postati. Ono što roditelje posebno uzbuđuje i o čemu ovisi ponašanje samih roditelja je, uspjeh ili neuspjeh djece. To također može biti glavni preduvjet na kojem će se bazirati odnos prema vlastitoj djeci. Ono što bi svaka obiteljska zajednica trebala pružiti djetetu prvenstveno je sigurnost. Ostali uvjeti koji omogućuju skladan život je ravnopravnost (adekvatna raspodjela obveza i dužnosti), međusobna ljubav i povjerenje između članova (Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Obiteljski odnosi kako god se razvijali ostavljaju snažan utisak na osamostaljivanje mlade osobe, a pogotovo na stvaranje emocionalnih veza i povezivanja. Tijekom odgoja i odrastanja djeteta u njegovoj okolini se nalazi mnogo ljudi, a oni najvažniji su majka i otac. Uloge roditelja su različite te se mogu razlikovati i odnositi prema djetetu. Dijete kako odrasta, čuje i vidi te usvaja različite socijalne stavove. Ono što dijete uoči, smatra da je dobro pa to i čini. Dakle, navike za rad, disciplinu, red i društvena ponašanja. Uz obitelj, tu su vrtići i škole koje mogu imati jako važnu ulogu u odgoju djeteta, gdje obitelj ipak ima najsnažniju ulogu i ne isključuje se njezino djelovanje.

Svaka obitelj gradi svoju priču i svaka je različita, ali u većini slučajeva prvobitni cilj je dobrobit djeteta. Međutim, nalazimo se u svijetu gdje svaki roditelj postupi onako kako misli da je najispravnije, a nije ni svjestan da može bolje. Roditeljstvo se može opisati kao jedan veliki zadatak koji sadrži niz manjih zadataka. Ti zadatci podrazumijevaju postavljanje pravila, redovito komuniciranje i ostvarivanje međuljudskih odnosa koje roditelji uspostavljaju u kontaktu s djetetom.

„U Obiteljskom zakonu (Alinčić i sur., 2004) roditeljstvo je ponajprije definirano kao dužnost roditelja da se skrbe o djetetu s ciljem zaštite dobrobiti djeteta, osobnih i imovinskih interesa, da se skrbe o životu i zdravlju djeteta, te da ga odgajaju kao slobodnu, humanu, domoljubnu, moralnu, marljivu, osjećajnu i odgovornu osobu...“ (Čudina – Obradović i Obradović, 2006, str. 250).

Roditelj nije u mogućnosti odreći se roditeljske skrbi, ali postoji mogućnost da mu se oduzme pravo brige za dijete, ukoliko ga ne odgaja na pravilan način i ako nedovoljno brine o njemu (higijeni, prehrani, odijevanju, školovanju i sl.) (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

2.1. Zdrava poticajna obitelj

Dijete kada upozna sebe i okolinu kojom je okružen teži obitelji koja će mu pružiti podršku i na koju će se moći osloniti, a zdrava i poticajna obitelj djetetu će osigurati prvenstveno zdravstvenu skrb. Kada u djetetovoj okolini postoji jedna osoba koja skrbi za njega ili jedan roditelj, tada će pojam zdrave obitelji on razumjeti. No, da bi dijete imalo osjećaj da vrijeme provodi u zdravoj obitelji ne mora biti prisutan član obitelji, nego to može biti odrasla osoba koja će s djetetom ostvariti čvrstu vezu te mu pružiti ljubav, toplinu i potporu sve do kada mu je to potrebno (Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Obitelj koja je zdrava i poticajna sadrži vrijednosti poput zajedničkih obroka, organiziranje zajedničkog slobodnog vremena, odlaska na izlete, ljetovanja ili zimovanja. Također, poticajna obitelj će djetetu pružiti čistu i urednu sredinu za življenje u kojoj svi članovi pridonose jednako (Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Djeca koja prolaze kroz vrijeme krize, stresa ili lošeg perioda traže utjehu i oslonac u svojim roditeljima. Svaki dobar roditelj će djetetu to pružiti. Od malih nogu važno je djeci stvoriti tjelesni osjećaj sigurnosti, ali mu i pružiti znanja, vještine i navike koje osiguravaju zdravlje u svakom pogledu. Emocionalna toplina se može svrstati pod najvažniju sastavnicu zdrave i poticajne obitelji. Roditelji postavljaju jasna pravila i granice te u to uključuju emocionalnu toplinu. „Emocionalna sigurnost djeteta, koja je preduvjet njegova zdravog razvoja, mentalnog i tjelesnog zdravlja, temelji se na povezanosti s roditeljima, toplim odnosima brige i ljubavi...“ (Čudina – Obradović i Obradović,

2006, str. 296). Ako dijete shvaća da je voljeno i zbrinuto tada će sve lakše prihvaćati. Zdrava obitelj graditi će i postavljati dobru strukturu te organizaciju koju trebaju podjednako poštivati i roditelja i djeca.

2.2. Rizična obitelj

Pod pojmom rizične obitelji može se shvatiti svaka obitelj koja ne djeluje pozitivno na razvoj djeteta. Rizične obitelji su one u kojima postoje međusobni sukobi koje djetetu onemogućuju protok pozitivnih emocija. Ne mora nužno biti sukob između roditelja i djeteta, već može stvarati loše ozračje i ako je sukob između dva roditelja. „Osnovna karakteristika rizične obitelji jest postojanje sukoba i agresije, a odnosi među njezinim članovima te među roditeljima i djecom hladni su, zapuštajući i zanemarujući“ (Čudina – Obradović i Obradović, 2006, str. 297). Ono što je bitno jest da neusklađeni odnosi u obitelji mogu narušavati koncentraciju djece, činiti ih dezorijentiranima te mogu dovesti do bezvoljnog i delinkventnog ponašanja. Poneka djeca, koja odrastaju u takvoj obitelji, mogu pomisliti da je ponašanje njihovih roditelja ili članova obitelji potpuno prihvatljivo i normalno pa se i sami počnu tako ponašati. S vremena na vrijeme svaka obitelj i zajednica mogu se naći u lošem periodu funkcioniranja, no ukoliko se to učestalo ponavlja djeca su ona koja osjete najviše štete. Nekvalitetno roditeljstvo može kod djece potaknuti agresiju i delinkventno ponašanje, a često dovodi do anksioznosti i depresije. U rizičnim obiteljima pojavljuje se pojam roditeljskog odbacivanja. „Roditeljsko odbacivanje izraženo je kao neprijateljstvo/agresija, indiferentnost/zanemarivanje i nediferencirano odbacivanje“ (Čudina – Obradović i Obradović, 2006, str. 272). Svako dijete nastoji postići da ga roditelji prihvate i vole, a kada to ne dobije okreće se agresiji, postaje buntovno, emocionalno hladno i niskog samopoštovanja. Odbacivanje od roditelja ne mora potpuno objašnjavati razvojne ishode za dijete, ali ono je odgovorno za 26% varijabiliteta dječje psihološke prilagodbe (Rohner, 2004).

3. DVIJE DIMENZIJE ODGOJA

Svaki roditelj je pojedinac i različito pristupa svom djetetu te pokušava ispravno postupiti i najbolje odgojiti svoje dijete. U mnogim knjigama se navodi kako postoje dvije temeljne dimenzije roditeljstva, odnosno dvije dimenzije prema kojima se roditelji vode kada odgajaju svoju djecu, a to su: emocionalnost i kontrola (Maccoby i Martin, 1983; prema Brajša Žganec, 2003). Brojni stručnjaci navode kako je u dobrom i kvalitetnom odgoju potrebna kombinacija ovih dviju dimenzija. Ako jedna od dimenzija nadvlada drugu, odgojni stil će ići u krivom smjeru. „Dimenzija emocionalnosti proteže se od hladnoće i odbijanja djeteta do topline i prihvaćanja djeteta, a dimenzija kontrole proteže se od slabe roditeljske kontrole nad dječjim ponašanjem do čvrste roditeljske kontrole“ (Brajša-Žganec, 2003, str 33). Ono što je Brajša – Žganec (2003) htjela reći jest to da roditelji koji posjeduju emocionalnu toplinu su roditelji koji djetetu pružaju podršku, toplinu i ljubav. Oni brinu i ohrabruju svoje dijete. Dok roditelje s viškom kontrole opisuje kao želju za upravljanje djetetovim životom, kontrolu njegovog ponašanja i to pomoću mehanizma kažnjavanja, snage i deprivacije. U obitelji gdje prevladava dimenzija hladnoće i kontrole od djece se očekuju razni zahtjevi koje dijete nije u mogućnosti izvršiti, prevelika kontrola i strogoća i to bez razumijevanja i ljubavi (Brajša – Žganec, 2003). U današnje vrijeme spominju se dvije različite vrste nadzora, a to su *vanjski ili nadzor ponašanja*, a drugi je *unutarnji ili psihološki nadzor*. Kada je riječ o *nadzoru ponašanja* (vanjski) to podrazumijeva roditeljsko postavljanje pravila i granica djeci te se koristi metoda kažnjavanja ukoliko se krše postavljena pravila i granice. Na taj se način želi spriječiti nepoželjno ponašanje djece (Čudina – Obradović i Obradović, 2006). „Psihološki nadzor nastoji pratiti djetetove unutarnje doživljaje, emocije i misli, nepoželjan je i potiče u adolescenata depresiju, a ponekad i agresiju (Čudina – Obradović i Obradović, 2006, str. 269., prema Barber, 1996). Svi oblici nadzora, uključujući i *psihološki nadzor*, ako nadmaše emocionalnu toplinu, imaju nepovoljan utjecaj na razvoj djeteta. Dok *nadzor ponašanja* kod djece uzrokuje agresiju, *psihički nadzor* može rezultirati depresijama, slabom socijalnom interakcijom, niskim samopoštovanjem i delinkvencijom. Kada kontrola nadjača toplinu, ono utječe na odraz subjektivnog doživljaja nadzora i očituje se djetetovim odbijanjem socijalizacije i vlastitih roditelja. Kada su roditelji sposobni uskladiti međusobno toplinu i potporu s nadzorom, može se reći kako su razvili vještinu

dobrog roditeljstva gdje će imati kontrolu, a djeca to neće doživljavati kao nametanje.

S obzirom na dvije spomenute dimenzije i njihove kombinacije izvodi se klasifikacija roditeljskih tipova ponašanja. U odnosima gdje ima dovoljno topline i snažne kontrole, primjenjuje se autoritativni roditeljski stil. Kombiniranjem jake emocionalne topline i slabe kontrole pojavljuje se permisivan odgojni stil, uz čvrstu kontrolu i hladnoću, bez emocionalne topline oblikuje se stil koji se naziva autoritaran. Zanemarujući ili indiferent roditeljski stil je karakteriziran s dimenzijama gdje postoji slaba kontrola i emocionalna hladnoća (Brajša-Žganec, 2003).

4. ODGOJNI STILOVI

Roditeljstvo se može opisati kao zahtjevan posao koji zahtjeva stavljanje djeteta na prvo mjesto. Također nužno je zadovoljavanje osnovnih djetetovih potreba poput hrane i fizičke sigurnosti, ali i ispunjavanje emocionalnih potreba, što se postiže odgojem. Način na koji roditelj komunicira sa svojim djetetom i disciplinira ga, utječe na cjelokupni rast i razvoj. Svaki od roditelja uči i odlučuje kako se nositi s problemima i njihovim rješenjima. „Roditeljski odgojni stil je zbroj roditeljskih stavova prema djetetu te emocionalnog ozračja unutar kojeg se odvijaju sva međudjelovanja roditelja i djeteta“ (<https://bit.ly/3ax9ywv>). Roditelji se često nađu u situaciji da ni sami ne znaju koji stil odgoja primjenjivati zbog svih autoritativnih smjernica koje su postavili brojni stručnjaci. Roditelj bio popustljivog ili strogog tipa, ima svoje nedostatke i prednosti. Uz različite stilove odgoja, roditelji dobivaju i brojne kontradiktorne savjete o tome je li se potrebno usmjeravati na postignuća djeteta ili mu osigurati dovoljno slobodnog vremena i prostora za istraživanje vlastitog okruženja. Istovremeno, roditelji su postali puno osjetljiviji na rizike s kojima se susreću njihova djeca, bilo da su u pitanju fizičke ili psihičke potencijalne opasnosti. Baumrind (1967) je ustvrdila kako je roditeljski nadzor (kontrola) najznačajnija sastavnica kvalitetnog roditeljstva i prema tom elementu je odredila tri različita odgojna stila: autoritaran (demokratski, strogi), autoritativan (demokratski, ali dosljedan) i permisivan. Kasnije su Maccoby i Martin (1983) proširili tu tipologiju (Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Na samom kraju, kombinacijom

jake ili slabe zahtjevnosti i topline utvrdili su četiri odgojna stila od kojih se bar jedan primjenjuje u svakoj obitelji. Svaki od navedenih tipova rezultira različitim reakcijama djece koji kasnije utječu na njihov razvoj. Naime, svaki roditelj s vremena na vrijeme pokušava raznovrsno koristiti stilove, no većina ih uvijek naginje jednom od ranije navedenih.

5. AUTORITATIVAN ODGOJNI STIL

Autoritativan odgojni stil je jedan od četiri stila koji je okarakteriziran kao najuspješniji i najprihvatljiviji, kako za djecu tako i roditelje. Mnogi stručnjaci navode kako bi svaki roditelj trebao težiti ovakvom odgojnom stilu zbog mnoštvo pozitivnih utjecaja koje mogu pridonijeti djetetovu kvalitetnom rastu i razvoju. Autoritativan odgojni stil, često nazvan i demokratski – dosljedan stil, kombinacija je emocionalne topline i čvrste kontrole (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Roditelji koji se koriste takvim odgojnim stilom, djeci postavljaju vrlo zahtjevne zadatke, određuju im jasno dozvoljene granice i puno se očekuje od njih, ali uz dovoljnu količinu podrške, ljubavi i topline (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Roditelji svojoj djeci jasno postavljaju pravila, koja su dobro objašnjena i argumentirana, a s druge strane su vrlo brižni, susretljivi i osjetljivi. Takvi roditelji uz pravila koja postavljaju djeci i sami nastoje držati se istih. U situacijama kada nešto kažu ili obećaju, to i učine: „Na taj način grade međusobno povjerenje i poštivanje, koji čine temelj sjajnog odnosa između roditelja i djece“ (Reischer, 2018. str. 23). Stavlja se naglasak na rješavanje problema, a ne sukob. Roditelji koji prakticiraju autoritativan odgojni stil žele osamostaliti svoju djecu, a u isto vrijeme im pomoći i biti uz njih kada im je to potrebno. Takvi roditelji se više koriste savjetničkim pristupom nego nadzornim. Kada se nađu u situaciji da se neki zahtjevi moraju ispoštovati, oni djeci na njima razumljiv način, kroz primjere i savjete objasne zašto ti zahtjevi uopće postoje (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Autoritativni roditelji se u svim situacijama trude biti staloženi, razumni, empatični i donositi odluke pravedno i dosljedno. Ono što se navodi kao važno u ovom odgojnom stilu jest da roditelji ne posramljuju svoju djecu, ne prijete im i ne zastrašuju ih (Reischer, 2018). Ukoliko dođe do neslaganja djece s roditeljima, autoritativan roditelj pokušava s djetetom naći zajedničko rješenje s kojim će se obje

strane složiti. „Voditi glavnu riječ – ono što ja nazivam autoritativnim stilom – znači osjećati se ugodno s moći koju imate kao roditelj kako biste i vi i djeca mogli koristiti i dijeliti tu moć“ (Reischer, 2018. str. 127). Roditelji su spremni prilagoditi se djetetu koliko mogu te djetetu dati osjećaj sudjelovanja u donošenju odluka. Roditeljsko ponašanje je ograničavajuće i odgovorno, no u određenim situacijama je nužno da sadrži pregršt razumijevanja i shvaćanje te ljubavi prema djeci (Baumrind 1971; prema Brajša-Žganec, 2003).

5.1. Utjecaj autoritativnog odgojnog stila

Svaka situacija i odluka koju čovjek donese u životu sadrži određene posljedice i utjecaje na okolinu. Pa tako i odgoj djece. Kako roditelji odgajaju svoju djecu, koje metode i tehnike odgoja koriste, sve to kasnije utječe na djetetov daljnji život, rast i razvoj. Hoće li dijete odrasti u osobu koja je samopouzdana i hrabra ili u osobu koja ima nisko samopoštovanje, velikim dijelom ovisi o postupcima roditelja. Ono što naglašavaju autori Čudina – Obradović i Obradović u svojoj knjizi je to da djeca koja odrastaju u okruženju gdje se primjenjuje autoritativan odgojni stil su djeca vrlo spontana i u situacijama reagiraju na ispravan način. Također, utječe tako da su djeca slobodna u svakom trenutku izraziti svoje emocije i mišljenje (Čudina - Obradović, Obradović, 2006). Kao rezultat ovakvog odgoja djeca su u mogućnosti naučiti kako pregovarati, što će im korisno biti u životu. Imaju priliku naučiti kako postati samopouzdana, postići vrlo dobre akademske uspjehe, razviti samodisciplinu, biti društveno prihvaćeni, širiti krugove prijateljstva i povećati samopoštovanje. Autoritativni roditelji skloni su svojoj djeci pružiti dovoljno slobode i prostora, pa u tinejdžerskoj ili ranoj odrasloj dobi nemaju potrebu isprobavati pušenje, drogiranje ili se dovoditi u problematične situacije, kako u školi pa tako i u slobodno vrijeme (Brajša Žganec 2000; prema Ljubetić, 2007). Kroz osobine takvih roditelja kod djece se razvijaju pozitivne karakteristike, kao što su znatiželja, sreća, motiviranost i samostalnost. Na mnoge načine iskazuju svoju kreativnost i bujnu maštu (Čudina Obradović i Obradović, 2006). Djeca koja odrastaju u takvom okruženju, imaju velike predispozicije za kvalitetno razvijanje socijalnih i komunikacijskih vještina te stvaranje pozitivne slike i mišljenja o sebi.

6. AUTORITARAN ODGOJNI STIL

Autoritaran (autokratski, kruti – strogi) je odgojni stil koji podrazumijeva roditeljsko postavljanje prevelikih očekivanja, jasnih pravila i određenih granica, provodeći strogi nadzor i kontrolu nad djetetom, a da pri tome ne pružaju dovoljno topline, ljubavi i podrške (Čudina - Obradović i Obradović, 2006). Autoritarni roditelji su hladni i odbacujući, često omalovažavaju i posramljuju svoju djecu. Česta su kritiziranja i ruganja. Takvi roditelji ne pokazuju osjećaje prema svojoj djeci, a ono što žele postići je da djeca budu poslušna. Kako bi to postigli, roditelji se stavljaju u poziciju autoriteta koji se mora poštovati, a u suprotnom su moguća tjelesna kažnjavanja (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Osim mogućeg fizičkog kažnjavanja, takvi roditelji se koriste metodama vikanja, prijetnji i kritiziranja. Ne dozvoljavaju djeci da ih išta pitaju, ponude svoje mišljenje ili da se suprotstave. Autoritarni odgojni stil karakterizira roditelje koji su skloni cinizmu, grubosti i hladnoći. U njihovom načinu komunikacije neizbježne su burne i nagle reakcije na koje se nadovezuje i vrijeđanje (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). U takvim obiteljima su često prisutni osjećaji straha, nepovjerenja te neiskrenosti. Neki stručnjaci pretpostavljaju da takvom način odgoja djece više posežu roditelji koji su nezrele ličnosti, oni koji nisu zadovoljni sobom i što su postigli u životu te pronalaze krivce u drugim osoba iako to bila čak i njihova djeca (Spasojević, 2011).

6.1. Utjecaj autoritarnog odgojnog stil

Djeca postaju nesretna i anksiozna, niskog samopoštovanja i samopouzdanja zbog posljedica autoritarnog odgojnog stila. Ako djeca cijeli svoj život žive u takvom okruženju postanu vrlo razdražljivi, bojažljivi i često mijenjaju raspoloženja (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Ono što im se usadi u autoritarnoj okolini prenose dalje. Neprijateljski su nastrojena, a sve ono što žele pokušavaju dobiti silom i agresijom (Berk, 2015). U takvoj obitelji odgojna atmosfera je vrlo mračna i puna bezosjećajnosti pa zbog toga se kod djece zna pojaviti bunt i neposlušnost. Neka djeca drugačije reaguju pa su pred roditeljima mirna, tiha, poslušna i samozatajna, ali izvan kuće su neposlušna te maltretiraju drugu djecu. Pronalaze načine kako

drugima naštetiti pa im kvare igru i druženja, uništavaju i postajni socijalni problem. Krut autoritaran odgoj povezuje se s lošim školskim uspjehom, slabijom psihosocijalnom prilagodbom mladih te s uporabom opojnih sredstava. Djeca su opterećena sa situacijom koja se događa kod kuće te pokušavaju pronaći izlaz kroz negativne i isprazne stvari.

7. ZANEMARUJUĆI ODGOJNI STIL

Zanemarujući odgojni stil se još naziva i ravnodušni ili nezainteresirani stil. U takvom odgojnom stilu izostaje pažnja prema djetetu, ali i autoritet. Indiferentni (zanemarujući) roditelji su okarakterizirani s velikom količinom emocionalne hladnoće, no i slabe kontrole. Zanemarujući roditelji djeci postavljaju male zahtjeve koji se vrlo lako ispunjavaju, a pri tome ne pružaju ni toplinu ni potporu djetetu (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). U obiteljima gdje je prisutan zanemarujući odgojni stil roditelji su često mislima odsutni, depresivni i nisu raspoloženi za provoditi vrijeme sa svojom djecom (Berk, 2015). Odnosi između djece i roditelja zasnivaju se na vrlo niskoj razini poštovanja i razumijevanja. U svakodnevnim situacijama nedostaje roditeljske ljubavi i provođenja zajedničkog vremena. Ono što je veliki nedostatak je to što roditelji ne pokazuju interes za dijete i njegove interese, aktivnosti i hobije. Primjerice, ne dolazak na nogometne utakmice, koncerte i priredbe. „Zanemarujući (zapuštajući) roditeljski odgoj odnosi se na prilike roditeljstva unutar kojih se na dijete postavljaju mali zahtjevi, ono nema nadzor, ali niti topline ni potpore.“ (Čudina Obradović i Obradović, 2006, 268-269). Takvi roditelji su toliko zaokupljeni sami sobom da im kasnije nedostaje energije za roditeljske uloge i zadatke, postavljanje pravila i kontrole. Roditeljske zadatke i obveze često prebacuju na druge osobe (učitelje, odgojitelje, bake i djedove). Roditelji izbjegavaju svaki oblik komunikacije s djecom jer se ne žele dovesti u situaciju da se raspituju što se to događa u dječjima glavama i kako oni razmišljaju (Jurčević-Lozančić, 2011). Od svih stilova odgoja može se reći kako je zanemarujući odgojni stil najnezdraviji za dijete i zajednicu, jer ustvari odgoj ni ne postoji, nego su djeca prepuštena sama sebi.

7.1. Utjecaj zanemarujućeg odgojnog stila na dijete

Djeca koja odrastaju u takvoj obitelji imaju veliki rizik od lošeg uspjeh u školi i u nemogućnosti su stjecati društvene kompetencije (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Dakle, zanemarujući odgojni stil djeci ne omogućuje zdravo socijalno razvijanje, što na samom kraju može dovesti do neposlušnosti, nezainteresiranosti i neprimjerenog sudjelovanja u igri s drugom djecom. Kada dijete odrasta u takvoj vrsti okruženja događa se da djeca postanu razmažena, privlače pažnju na sebe u svakom trenutku i vrlo su zahtjevna (Maras, Tominac, Surać, 2012). Djeca su prepuštena sama sebi, nesigurna i sporije se razvijaju od ostale djece njihove dobi. Druga djeca ih ne prihvaćaju i ne uklapaju se u zajedničke aktivnosti i igre. Negativna posljedica zanemarujućeg odgojnog stila je skrivanje i ne iznošenje emocija. Djeca se povlače u sebe i ne dopuštaju da itko vidi njihovu slabost. Do nepokazivanja emocija je došlo jer djeca to nisu nikada vidjeli od svojih roditelja (Maras i sur., 2012). Roditelji svojoj djeci omogućavaju sve što oni poželevaju, slobodu bez granica i kontrole, pa zbog toga djeca u ranoj, ali i kasnijoj dobi ne nauče razlikovati loše od dobrog. Kao posljedica takvog pristupa djeci, kada odrastu, ne uvažavaju moralne vrijednosti i ne znaju se snalaziti u životnim okolnostima. Interes za školu im je u samom početku mali, a kasnije sve više gube interes za učenje i nastavu. Često ih se povezuje s pojmom delinkvencije i raznim drugim devijantnim ponašanjima (Jurčević-Lozančić, 2011).

8. POPUSTLJIVI ODGOJNI STIL

U permisivnom (popustljivom) odgojnom stilu se prakticira pružanje prevelike količine ljubavi i emocionalne topline, dok je prisutna slaba kontrola. Roditelji djeci ne postavljaju velike zahtjeve. Provode slabu kontrolu nad djecom, ne provjeravaju ih i ne postoji dovoljna zainteresiranost, a previše im pružaju ljubavi i podrške (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Odnos roditelja i djeteta se zasniva na „popuštanju“ prema djeci i ispunjavanju dječjih želja. Djeci je sve omogućeno i dozvoljeno. Omogućena im je prevelika sloboda izbora, čak i u situacijama kada ne bi trebala. Takav roditelj smatra kako svom djetetu pokazuje koliko ga voli i dokazuje svoju ljubav prema njemu na taj način. Permisivni roditelji djeci daju

previše prostora i samostalno donošenje odluka sami za sebe u dobi u kojoj to još nisu spremni (Berk, 2015). Ono što Berk (2015) naglašava u svojoj knjizi jest da djeca permisivnih roditelja nemaju mogućnost stjecanja normi i pravila ponašanja. Kada se nađu u situaciji da ih moraju poštivati, oni ne pronalaze način kako. Njihovi roditelji su im dozvolili da sami određuju kada će ići na spavanje, koliko će gledati televiziju, što će i kada će jesti (Berk, 2015). Samo neka od negativnih strana ovakvog roditeljskog odgojna stila smatra se kako djetetu nije pružena prilika da oblikuje svoju ličnost, da bude samostalna i neovisna osoba. Samim time dijete dobiva potvrdu da sve što ono čini je u redu i da je njegovo ponašanje prihvatljivo. Tim postupcima jačaju njegovu sebičnost, umišljenost i bahatost (Brajša – Žganec, 2003). Naime, kada roditelj svom djetetu sve omogući i dozvoli, dijete ubrzo shvaća kako može imati sve što poželi te ima moć upravljati situacijom kako on poželi. Dakle, zloupotrebljava slobodu koja mu je pružena i postavlja sam sebe u centar (Maras i sur., 2012). Najveća pogreška je ta da mnogi roditelji koji prakticiraju ovakvu vrstu odgoja ne shvaćaju kakvu pogrešku rade i da samim time štete najviše svom djetetu.

8.1. Utjecaj popustljivog odgojnog stila na dijete

Tijekom odrastanja i razvijanja jedne osobe nije poželjno da ima preveliku slobodu. Tu slobodu će odlučiti iskorištavati i to najčešće na krive načine. Tako je i u situaciji kod malog djeteta. Kod djeteta će ona uzrokovati nesigurnost i nesnalaženje u granicama koje su postavljene. A kada se dijete ne snalazi u situaciji kod njega to potiče agresiju i nepromišljeno ponašanje (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Djeca koja su odgajana će odrastati u sretnu i veselu djecu, ali samo do onog trenutka kada su oni u pravu i kada se njima sve podređuje. Također, mogu se javiti osjećaji odbačenosti i nezadovoljstva pa se djeca okreću konzumaciji opojnih sredstava. Ostala djeca ne osjećaju potrebu družiti se i provoditi vrijeme s djecom koja ne žele ništa dijeliti, koja su sebi na prvom mjestu i žele sve samo za sebe (Klarin, 2006). Još jedna predispozicija koja se može razviti ukoliko roditelji odgajaju djecu ovim stilom je da djeca imaju školskih problema te su sklona devijantnom ponašanju (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Djeca iz permisivnih obitelji imaju problema sa samokontrolom te često ulaze u sukobe, kako s roditeljima tako i ostalom djecom.

Smatraju da zaslužuju sve jer su prečesto slušali rečenicu poput: „kako god ti želiš“ ili: „ne moraš ako nećeš.“ Jedna od rijetkih pozitivnih osobina koju djeca mogu ostvariti je da razviju veće samopouzdanje i manju sklonost da postanu depresivni (Klarin, 2006).

9. UTJECAJ ODGOJNIH STILOVA NA RAZVOJ DJECE

Roditelji vlastitim postupcima, strategijama i ponašanjima u odgoju utječu na različite sastavnice razvoja djeteta. Indirektno ili direktno mogu imati pozitivan ili negativan učinak na djetetov razvoj.

9.1. Utjecaj na razvoj živčanog sustava

Da bi se djetetov živčani sustav pravilno formirao, djetetu treba omogućiti primanje jasnih, društvenih, perceptivnih i spoznajnih podražaja u prvim mjesecima i godinama njegovog života. S obzirom na to da dijete provodi najviše vremena s obitelji, od obitelji to može i dobiti. Znatan utjecaj na to kako će se dijete ponašati ima okolinu koju roditelji omogućuju djetetu. Ako se živčani sustav djeteta razvija u okolini koja je zapuštena ili se izlaže nenormalnim uvjetima, živčane će stanice odumirati. Uspostavljanjem čvrstih, jasnih spoznaja dijete će moći olakšano razvijati i poboljšavati pamćenje i učenje te razvoj mišljenja i osobnosti. Naime, ako dijete bude odrastalo u nepoticajnoj obiteljskoj okolini s neprihvatljivim odgojnim stilovima, tada mu neće biti omogućen tijek finog kontroliranja živčane funkcije i uzrokovat će poremećaj razvoja (Joseph, 1999, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Iskustvo koje je djetetu potrebno da bi se na pravilan način razvio, njegov limbički sustav, koji je sjedište emocija jest stalni tjelesni kontakt s majkom, odnosno emocionalni dodir. Ako odrasta i razvija se u zanemarujućoj ili zlostavljajućoj obitelji, njegovi centri se mogu razvijati nenormalno. Takve promjene u mozgu za posljedicu mogu imati socijalno povlačenje i ravnodušnost, pojačanu agresiju te nesposobnost doživljaja ljubavi. Najvažnija i prva posljedica nepravilnog

razvijanja u živčanom sustavu bit će nemogućnost djeteta da uspostavi privrženost s majkom.

Zbog nedostatka roditeljske topline u živčanom sustavu se događaju promjene koje mogu imati negativan učinak i na kognitivni razvoj (Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Negativne emocije kao što su tuga, strah i stres mogu loše utjecati na koncentraciju prilikom rješavanja problema, usmjeravanje pozornosti te pamćenja. Dijete koje se razvija u poticajno - zdravoj obitelji imat će smanjeni stres i poticat će pravilan razvoj pozornosti te svih spoznajnih procesa unutar živčanog sustava. Djeca koja odrastaju u tako nezahvalnoj okolini, sklona su osjećati i pokazivati loše strategije rješavanja problema, nemoć usredotočenja te slabog pamćenja (Blair, 2002, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

9.2. Utjecaj na razvoj djetetovih emocija

Emocije možemo svrstati pod jedan od najvažnijih čimbenika koji mogu utjecati na cjelokupan rast i razvoj čovjeka. Emocije imaju veliku i važnu ulogu u životu svakog pojedinca. Dijete na podražaje iz okoline i sve situacije koje se događaju u njegovom neposrednom okruženju, reagira emocionalno. Tri glavne suvremene teorije emocija mogu se razvrstati: evolucijske, psihobiološke i psihološke (LaFreniere, 2000, prema Brajša - Žganec 2003). Bliskim odnosom između roditelja i malog djeteta javlja se privrženost. Postoje emocionalne faze razvoja koje se mogu prema različitim autorima podijeliti na tri glavne skupine, a to su: usvajanje, diferenciranje i transformacija emocija. Zbog posebnosti ove tri navedene faze razvoja, one se u istraživanjima odvajaju (Haviland-Jones i sur., 1997; LaFreniere, 2000; Oatley i Jenkins, 2000, prema Brajša-Žganec, 2003). Prva i glavna je faza usvajanja. Usvajanje emocija odnosi se na iskazivanje i percipiranje određenih emocija. U fazi usvajanja emocija uključene su refleksne reakcije, karakteristike temperamenta te usvajanje emocionalnih obilježja. Tako djeca uče raspoznati emociju, reagirati na nju zavisno od genetskih predispozicija i karakteristika temperamenta. Faza usvajanja emocija uglavnom se većinu vremena zbiva dok je dijete malo, u ranim počecima sazrijevanje pa nastavlja tijekom odrastanja djeteta.

Djeca od rođenja u interakciji sa svojom obitelji i okruženju u kojem provode vrijeme pokazuju svoje osjećaje te uče prepoznavati i nadzirati vlastite emocije. Neke od pozitivnih emocija kao što su sreća, smijeh i iznenađenje te negativne poput ljutnje, tuge i straha, smatraju se osnovnim emocijama te su vrlo lako uočljive u djetinjstvu zbog načina na koji se djeca nose s određenim emocijama i koje više primjenjuju u prikladnim situacijama (Denham i sur, 1994, prema Brajša-Žganec, 2003). Pokazatelj da je dijete emocionalno stabilno i dobro može se primijetiti kada dijete ima mogućnost samostalnog kontroliranja emocionalnih doživljaja i na prikladan način reagiranja povodom toga. Kada dijete nešto emocionalno doživi, tada na prikladan način zna reagirati. Dijete je u mogućnosti posjedovati ovu sposobnost zbog pozitivne i dobre okoline, odnosno obitelji u kojoj se nalazi, s njihovim članovima koji postupaju za dobrobit djeteta (Denham, 1997; Saarni, 1997; Wittmer i sur., 1996, prema Brajša-Žganec, 2003).

9.3. Utjecaj na motivacijski razvoj djeteta

Djeca su od malih nogu opisana kao bića koja su znatiželjna. Sve ih zanima, o svemu se raspituju i istražuju o svijetu oko sebe. Žele znati što više stvari i pojava iz svoje okoline te su tako motivirana za učenje. Kako bi ta želja za učenjem svakodnevno bila prisutna, djeci je važna unutarnja motivacija zbog koje će na temelju vlastitih interesa učiti i istraživati. Na roditeljima je veliki zadatak kako će se oni odnositi prema svojoj djeci kako bi ta motivacija rasla iz dana u dan. "Poticajno ponašanje roditelja za razvoj unutarnje motivacije jest poticanje djetetove želje, upornosti, ovladavanja zadatkom i traženja novih spoznaja" (Čudina – Obradović i Obradović, 2006. str 347). Ono što može loše utjecati na djetetovu unutarnju motivaciju je nametanje („moraš, „ti to trebaš“), kažnjavanje i učenje samo za ocjenu. Naime, ako se dogodi da dijete odrasta u obitelji u kojoj je prisutno nasilje, sukobi, zanemarivanje ili neki od loših čimbenika odgojnog stila mogući su gubitak interesa, želje i potrebe za učenje i istraživanjem. Isto može dovesti do razvoja negativne emocionalnosti (strah, tuga, tjeskoba) (Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Djeci je vrlo bitno mišljenje i odnos roditelja, stoga su oni o kojima ovisi veliki postotak kakva će motivacija kod djece biti, a i na samom kraju kako će se

djeca razvijati. Naime, ovisno o tome kako roditelji reagiraju na djetetov uspjeh ili neuspjeh, na koji način prihvaćaju djetetove ideje i zamisli, mišljenja i stavove, utječe na djetetovu motivaciju.

U posljednje vrijeme sve više istraživanja pokazuju kako roditelji imaju važnu ulogu u razvoju djetetova osjećaja za motivaciju i rad. Ovisno o tome koliko roditelj pokazuje zainteresiranosti za dijete, ono će pokušati postići najbolji rezultat za sebe i svoje roditelje. Oba roditelja imaju snažnu moć na djetetova motivacijska uvjerenja te je dijete sposobno primijetiti na koji način ga roditelji gledaju i ono što dijete postiže. Ukoliko dijete ima zanemarujućeg roditelja koji ne mari za uspjeh ili neuspjeh svog djeteta, imat će loš odraz na djetetov razvoj motivacije. Prilikom postavljanja uvjeta i zahtjeva koji su previsoki, od strane autoritarnih roditelja, djetetova motivacija će biti jednaka nuli jer će odmah na početku znati da nije sposobno za izvršenje istih. Naime, kada roditelj svom djetetu da doznanja da ono ima premala očekivanja, dijete može pomisliti da nije dovoljno dobro za nešto više. Isto tako, kada roditelji zahtijevaju od djece previše, djeca na prvi pad će izgubiti motivaciju i želju zbog misli da su razočarali svoje roditelje. Roditelji su u poziciji da moraju osjetiti koliko je dijete nešto sposobno učiniti, kako mu ne bi dao prevelike ili premale zahtjeve. Svaki roditeljski postupak, pristup i reakcija prema djetetu ostavlja značajne posljedice na dijete i njegovu motivaciju, pogotovo nakon što ono doživi uspjeh ili neuspjeh (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

10. ULOGA ODGOJITELJA I ODGOJNO – OBRAZOVNE USTANOVE U RAZVOJU DJECE

Uloga odgojitelja mijenjala se kroz vrijeme. U samom početku pojam odgojitelja je predstavljao osobu koja će se pobrinuti da dijete bude zdravo, čisto, uredno i sito dok njegovi roditelji ne dođu s posla i preuzmu ga. Glavnu ulogu u razvoju djece imali su roditelji (na prvom mjestu roditelji, a zatim i okolina), dok su odgojitelji samo „čuvali“ djecu. Kako je vrijeme odmicalo, odgojno – obrazovne ustanove su se unaprijedile i imale mogućnost pružati djeci sva potrebna znanja i vještine koja su mogli dobiti od odgojitelja i ostalih stručnih suradnika. Odgojitelj više nije predstavljao „dadilju“, nego osobu koja ima bezbroj važnih uloga. Jedan od glavnih zadataka odgojitelja je da raznim aktivnostima i zadacima dijete potakne na

usvajanje određenih znanja i razvijanje vještina. Odgojitelj je prva osoba koja bi trebala biti fokusirana prema djetetu u cijelosti i njegovim potrebama. Uz to, zadužen je da djeci omogući korištenje sadržaja koji su adekvatni njemu, njegovoj dobi, interesima i željama. Odgojitelj ima ulogu kreiranja programa po mjeri djeteta koji će u njemu pobuditi interes i želju za napretkom. Važna uloga odgojitelja je da ima razumijevanja za svako dijete, da ga poštuje i cijeni. Mora djetetu dozvoliti da griješi i uči na vlastitim pogreškama. Samim time, odgojitelj je vođa, usmjerivač, pomagač i refleksivni praktičar. Pod pojmom vođe, podrazumijeva se da odgojitelj pronalazi odgovarajući način kako djetetu prikazati kada ne odobrava njegovo ponašanje i postupke. Pomagač znači djetetu omogućiti sve potrebne materijale za razvijanje njegovih vještina i pri tome mu biti na raspolaganju kada dijete to zatraži, a ne da odgojitelji obavi zadatak umjesto njega. Uloga usmjeravanja je vrlo značajna jer time dijete uči razliku između dobrog i lošeg, a odgojitelji su ti koji će djeci pomoći u razlučivanju.

Ono što se spominje kao službeni temeljni cilj samog odgoja i obrazovanja jest da: „Učenike treba osposobiti za razumijevanje i otkrivanje svijeta u kojem žive, razumijevanje prošlosti i sadašnjosti u svijetu prirode i društva...“ (MZOŠ, 2006, str. 10). Predškolske ustanove su danas u funkciji djeci omogućiti adekvatan psiho – fizički rast te poticati njegov fizički, intelektualni i stvaralački razvoj (Omerović i sur., 2009). Odgojno – obrazovne ustanove također kreiraju osnovne mogućnosti za razvoj djece, njihovu socijalizaciju te zdrav i kvalitetan život. Predškolska ustanova je danas značajan čimbenik u unaprjeđivanju djece u samostalne mlade ljude. Usklađena je sa svjetskim trendovima te prati što je djeci nužno za ostvarenje osnovnih potreba. Novija pedagogija predškolskog odgoja kada je uzela u obzir sve suvremene spoznaje o dječjem razvitku, odlučila je uvažiti predškolsku ustanovu kao jednu od glavnih odgojno – obrazovnih institucija koje imaju značajnu ulogu. Naime, njen je zadatak definirati i utvrditi glavne pravne norme samog odgoja i obrazovanje djece predškolske dobi kako bi oni sukladno tome razvijali svoja znanja i kompetencije (Omerović i sur., 2009).

No, u svakom slučaju ona najvažnija uloga odgojitelja i cijele odgojno – obrazovne ustanove je da djetetu pruži sigurnost. Kada je dijete sigurno tada će ono biti otvorenije za učenje i napredak, a naposljetku za cjeloviti rast i razvoj.

10.1. Stilovi odgojiteljskog ponašanja i njihov utjecaj na dijete

Svaka osoba je pojedinac i individua te ima drugačiji pogled na svijet. Više osoba u istoj situaciji postupa na potpuno drugačiji način. Za to je zaslužna okolina, priroda našeg ponašanja i odgoj. Kada uzmemo u obzir da je svaka osoba drugačija i posebna na svoj način, na taj isti poseban način se odnosi prema drugima. Ovisno o tome kakav je odgojitelj, tako će postupati i odnositi se prema djeci i ostaviti nekakav utisak na njega te njegovo razvijanje. Prema svemu tome postoje četiri skupine odgojitelja, podijeljeno na 8 tipova, a to su: ekstrovertirani i introvertirani odgojitelji, opažajući i intuitivni, racionalni i emocionalni te prosuđujući i promatrajući (Brajša, Brajša – Žganec, Slunjski, 1999).

Ekstrovertirani odgojitelji su otvoreni prema djetetu, angažirani i dobro se snalaze s njim. Rado se bave problemima te su dinamični. Uvijek raspoloženi i puni razumijevanja za dijete. Kada ih dijete nekoliko puta prekine u nečemu, to im ne smeta. Odgojitelji koji su ekstrovertirani su radoznali, puni samopouzdanja te su im važni odgojni rezultati kod djeteta. Djeca iz skupine koja imaju takvog odgojitelja su vrlo sretna, dobro utječu na njihov rast i razvoj. Od takvih odgojitelja mogu puno naučiti (Brajša i sur., 1999).

Introvertirani odgojitelji su zatvoreni u sebe, stalno su u nekim razmišljanjima. Često se nađu u situaciji da dijete ne stave na prvo mjesto i distanciraju se od njega. Takav tip odgojitelja je miran i tih te se teško snalazi u novonastalim situacijama i problemima. Oni žele razumjeti dijete, ali malo i rijetko razgovaraju s djecom. Promatraju dijete i razmišljaju o njemu no djeca često ne dobivaju takvu sliku o tome. U okruženju s takvom vrstom odgojitelja i sama djeca se mogu zatvoriti u sebe, ne razgovarati o svojim osjećajima jer ne dobivaju povratnu informaciju da se netko interesira za njih (Brajša i sur., 1999).

Opažajući odgojitelji u svom poslu postupaju vrlo oprezno i redovito. Oni su ti koji analiziraju ponašanje djeteta i interesiraju se za djetetovu sadašnjost, a ne budućnost i prošlost. Djeca s takvim odgojiteljima dobivaju veliku pažnju. „Dijete slušaju sa svim osjetilima i pitaju se: što on govori? Kako treba dešifrirati te riječi? Kako treba čuti njegovu poruku?“ (Brajša i sur., 1999. str 62).

Intuitivni odgojitelji se obaziru na informacije koje dobivaju, razmišljaju o budućnosti. Odgojitelji su kreativni i stalno uvode neke promjene. Razvijaju nove ideje i sudjeluju s djetetom u donošenju odluka. Dijete će se osjećati prihvaćeno i uvaženo zbog uvažavanja njegovih ideja. Razvijat će samopouzdanje i samopoštovanje (Brajša i sur., 1999. str. 64).

Racionalni odgojitelji odlučuju i razmišljaju logički i razumno. Više se koriste razumnim donošenjem odluka nego emocionalnim. Drže se odgojnih pravila, kritični su i jasni. Često se nađu u situaciji kada im netko proturječi, no oni ne popuštaju i ne mijenjaju svoje mišljenje. Ono što ima loš učinak na dijete je to što lako optužuju dijete, ne pokazuju emocije i ne znaju se nositi prema djetetovim emocijama. „Odlučuju neosobno, bez obaziranja na ono što osjećaju i što želi dijete“ (Brajša i sur., 1999. str. 64).

Emocionalni odgojitelji sve odluke donose na temelju osjećaja, a ne razuma. Osobni su i povjerljivi. Puni su osjećaja i razumijevanja za dijete te pomažu svakom djetetu u svemu. Kod emocionalnih odgojitelja utjecaj na dijete je najčešće pozitivan, ali može imati i loše učinke. Neki od njih su da dopuštaju djetetu da u nekim situacijama mogu manipulirati s njim i činiti sve po planovima djeteta. Nisu logični u situacijama što djetetu daje krivu sliku da mogu postupiti kako god oni žele (Brajša i sur., 1999).

Prosudjujući odgojitelji sve planiraju, kontroliraju i kod njih sve mora biti onako kako su isplanirali. Nastoje biti savršeni odgojitelji bez greške. Vole red i granice, ali i njihovo konstantno poštivanje. S takvim odgojiteljima kod djece se može javiti osjećaj da nisu dovoljno dobri i narušiti njihovo samopouzdanje što nije dobro za dječji napredak, rast i razvoj (Brajša i sur., 1999).

Promatrajući odgojitelji su oni koji stalno nadziru dijete, sve žele znati o njemu. Radoznali su, ali ponekada neorganizirani. Ono što je najbitnije jest da dijete prihvaćaju kakvo je, dopuštaju mu slobodu i tolerantni su prema djeci i njihovim postupcima i ponašanjima. Dijete ohrabruju i motiviraju (Brajša i sur., 1999).

11. HELIKOPTER RODITELJSTVO

Svaki roditelj maksimalno želi zaštititi svoje dijete od loših situacija, loših osjećaja, na samom kraju lošeg života. Utjecaj roditelja na dijete je velik, a način na koji se roditelji ophode prema djeci, na koji ih način motiviraju i uče ostavlja veliki utjecaj na to u kakvu će se osobu dijete razvijati, doživljavati sebe i okolinu. Zadatak svakog roditelja je osposobiti svoje dijete za samostalno življenje, odrastanje i razvijanje u osobu koja je sposobna samostalno rješavati probleme i funkcionirati. Problem nastaje kada roditelji odbijaju svoje dijete pustiti u onom trenutku kada je njemu to potrebno i nužno. Takva pojava se naziva „helikopter roditeljstvo“. Helikoptersko roditeljstvo – jer mama i tata uvijek lebde iznad djeteta (Honoré, 2009).

„Karakteristike: opsjednutost djetetom, pretjerano nastojanje da se dijete zaštititi od svih teškoća ili pogrešaka, ništa nije dovoljno dobro za njihovo dijete – kritiziranje, opsesija školskim postignućima djeteta, nezadovoljstvo roditelja objektivnom i pozitivnom opisnom ocjenom školskih postignuća, uglavnom nezainteresiranost za ponašanje djeteta već samo za ocjene, imaju svoju čvrstu ideju kako treba izgledati djetinjstvo njihova djeteta, ne tiču ih se druga djeca (bezosjećajnost i okrutnost)“ (Strnad-Jerbić, 2011. str. 4).

Prema Padilla-Walker i Nelson (2012), za helikopter roditelje se smatra kako pronalaze previše topline i podrške za svoje dijete, uz vrlo visoku kontrolu. Ali, ono što im nedostaje je sloboda koja je djeci potrebna kako bi se osamostalila (Padilla – Walker i Nelson, 2012). Helikopter roditelji se previše zaštitnički odnose prema svojoj djeci. Stalno su im „nad“ glavom i paze na svaki njihov korak, kada trebaju i ne trebaju. Izraz helikopter roditelja podrazumijeva da oni vide potencijalnu opasnost čak i kada ne postoji te žele preduhitriti svaku nezgodnu situaciju. Svaki roditelj je zabrinut za svoje dijete i želi najbolje za njega, no kako djeca odrastaju postaju svjesniji i zreliji, a roditelji su oni koji dijete moraju pustiti da „diše“. Helikopter roditelji su čak i u tinejdžerskim danima (a i kasnije) prisutni u djetetovom životu zaštićujući ga od svakodnevnog života i situacija. Žele biti prisutni i sudjelovati u svim aktivnostima, od upisa na fakulteta, preseljenja u stan i potrage za poslom. Naime, takva vrsta roditelja pretpostavlja kako su njihovi postupci potpuno normalni i prihvatljivi te da na taj nametljiv način pomažu svojoj djeci u svladavanju svih

životnih prepreka, a nisu ni svjesni da upravo rade suprotno (LeMoyne i Buchanan, 2011).

11.1. Utjecaj helikopter roditelja na djetetov rast i razvoj

Namjera svih, pa tako i helikopter roditelja je dobra, no događa se da oni pokušavaju zaštititi djecu od situacija kojih se oni sami plaše i često može dovesti do težih problema od onih koje pokušavaju izbjeći ili otkloniti (Šanko, 2016). Djeca su isključena iz zajedničkih aktivnosti koje se održavaju u školi, zajednici i društvu. Također im je uskraćena prilika da se osamostale, uče iz vlastitih grešaka i kasnije postupaju na pravilan način. Za dijete je bitno da shvati kako u životu ne ide sve lako i bez poteškoća, no njemu to nije omogućeno kada njegovi roditelji uvijek učine da za njega prođe sve bez problema. Ono što bi svaki roditelj trebao jest pomoći djetetu da nešto napravi sam, naučiti ga kako paziti na sebe i činiti ispravne stvari, a ne to činiti umjesto njega. Samim tim mu uskraćuje razvijanje prijeko potrebnih vještina za život. Dok roditelj rješava sve djetetove probleme, dijete nikada neće znati kako nešto iskomunicirati i riješiti bez pomoći roditelja. Djeca se često nađu u situaciji da budu nervozna, nesretna i pod stresom zbog izvršenja svih obaveza koje se zahtijevaju od njih. Roditelji svojim miješanjem u situacije kada ne treba svoje dijete čine ovisnim o njima te svaki neuspjeh koji se djeci dogodi djelovat će na njih frustrirajuće jer nisu na to naviknuli. „Zaključak je, čini se, kako je preopterećivanje male djece često beskorisno, a može imati i negativan učinak. Vještine naučene na silu često se moraju kasnije ponovno učiti.“ (Honoré, 2009. str. 44). Vještine koje dijete treba imati mora ih samostalno usvojiti. Svaki uspjeh koji sam postigne će u njemu probuditi volju i želju za napretkom, da nešto obavi sam. Stalnim nadzorom, pomaganjem, čineći nečega umjesto djece može dovesti do osjećaja manje vrijednosti i samostalnosti te potrebe za odrastanjem. Stoga, djeca ne bi imala ništa protiv kada bi još dugo vremena ostali „zatočeni“ u rukama svojih roditelja (Ungar, 2009).

ZAKLJUČAK

Obitelj se smatra mjesto gdje bi se svako dijete trebalo osjećati najsigurnije. Mjesto na kojem dijete usvaja veliki broj informacija, razvija određene vještine i sposobnosti. Većina roditelja za svoje dijete želi najbolje, da bude sretno, uspješno i zadovoljno, no često se događa da krivim postupcima čini suprotno. Roditeljstvo je važna uloga u životu jednog pojedinca i svatko radi „početničke“ greške. To je sve prihvatljivo do one granice u kojoj se dijete ne osjeća zanemareno, zlostavljano ili usamljeno. Svaki roditeljski postupak, reakcija u određenim situacijama ili sam pristup prema djetetu, znatno utječe na njega i njegovo razvijanje.

Na temelju četiri spomenuta odgojna stila koji roditelji koriste (autoritativni, autoritarni, zanemarujući i popustljivi) i s obzirom na sve spomenute činjenice, autoritativan odgojni stil je najprihvatljiviji za dijete. Kombinacijom emocionalne topline i kontrole dijete će najlakše razvijati svoje vještine, graditi samopoštovanje i pozitivnu sliku o sebi. Roditelji će tim odgojnim stilom djetetu dozvoliti da izrazi svoje mišljenje i stavove, ali će i zajedno postavljati granice i objašnjavati zašto one postoje. Svaki roditelj bi trebao težiti ovakvoj vrsti odgojnog stila jer se pokazalo da su djeca odgajana tim stilom vrlo uspješna, sretna i zadovoljna sa sobom.

Osim obitelji, koja ima primarnu ulogu u djetetovu životu, ne smije se zanemariti uloga odgojno – obrazovne ustanove koja je vrlo značajna. Uzevši u obzir da dijete provodi veliku većinu svog vremena u odgojno – obrazovnim ustanovama, u okruženju odgojitelja, vrlo je bitno kakav pristup odgojitelj ima prema djetetu te kakav on odgojni stil primjenjuje. Važno je da shvati djetetove potrebe, želje, interese te da se u skladu s njima ponaša i odgaja ga. Naposljetku je za dijete najbitnije da ono ima osjećaj da je voljeno i prihvaćeno te da uz sebe ima kvalitetan model na koji se može ugledati, a tada će odgajanje biti lakše i uspješnije.

LITERATURA

Knjiga:

1. Berk, L. E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
2. Brajša, P., Brajša – Žganec A., Slunjski E. (1999). *Tajna uspješnog roditelja i odgojitelja: Priručnik za rad na sebi namijenjen roditeljima, odgojiteljima, učiteljima i svima koji žele unaprijediti svoj odnos s djecom*. Pula: C.A.S.H.
3. Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj*. Jastrebarsko: Naklada Slap
4. Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga
5. Honoré, C. (2009). *Pod pritiskom: Spašavanje djece od kulture hiperroditeljstva*. Zagreb: Algoritam.
6. Katz, L.G., McClellan D. E. (1999). *Poticanje razvoja dječje socijalne kompetencije: uloga odgajateljica i učiteljica*. Zagreb: EDUCA
7. Klarin M. (2006) *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*, Znanstvena monografija Sveučilišta u Zadru, Sveučilište u Zadru, NAKLADA SLAP
8. Ljubetić, M. (2006) *Obitelj u povijesnom i suvremenom kontekstu*, Split.
9. Matijević, M., Bilić, V., Opić, S. (2016). *Pedagogija za učitelje i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga
10. Omerović, M., Musić, H., Šehović, M., Tomić, R., (2009) *Predškolska pedagogija*, Tuzla:OFFSET
11. Reischer, E. (2018). *Što sjajni roditelji čine*. Split: Harfa
12. Stevanović, M. (2000). *Obiteljska pedagogija*. Varaždinske Toplice: Tonimir.
13. Spasojević P.(2011). *Porodična pedagogija i odgovorno roditeljstvo*. Banja Luka: Univerzitet u istočnom Sarajevu.

Rad u časopisu:

1. Jurčević-Lozančić A. (2011). Redefiniranje odgojne uloge obitelji. *Hrvatski časopis za odgoj i Obrazovanje*,13(4).
2. LeMoyne, T. i Buchanan, T. (2011). Does “hovering” matter? Helicopter parenting and its effect on well-being. *Sociological Spectrum*, 31(4), 399-418.

3. Padilla-Walker, L. M. i Nelson, L. J. (2012). Black hawk down?: Establishing helicopter parenting as a distinct construct from other forms of parental control during emerging adulthood. *Journal of adolescence*, 35(5), 1177-1190.
4. Rohner, R. P. (2004). The Parental "Acceptance-Rejection Syndrome": Universal Correlates of Perceived Rejection. *American Psychologist*, 59(8), 830–840.
5. Ungar, M. (2009). Overprotective parenting: Helping parents provide children the right amount of risk and responsibility. *American Journal of Family Therapy*, 37(3), 258–271

Mrežna stranica:

1. Bukvić, T. (2019). Roditeljski odgojni stilovi i kako i prepoznati. <https://www.dinamikom.eu/blog/odgoj-obrazovanje-i-razvoj/718-roditeljski-odgojni-stilovi-i-kako-ih-prepoznati.html> (pristupljeno 24.8.2020)
2. Maras A, Tominac M, Surać V. Stilovi roditeljstva <http://goo.gl/oOTMPH> (pristupljeno, 5.8.2020.)
3. Šanko, R. (2016). Pet savjeta kako da prestanete biti helikopter roditelj. Moderno roditeljstvo. <http://modernoroditeljstvo.com/djeca/sto-su-helikopter-roditelji> (pristupljeno, 11.5.2020.)

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI ZAVRŠNOG RADA

Ja, Ivana Jezerčić, izjavljujem da sam završni rad na temu Uloga odgojnih stilova na razvoj djece, izradila samostalno na temelju vlastitog znanja te uz pomoć znanstveno-stručne literature, a pod vodstvom mentora prof.dr.sc. Siniše Opića i sumentorice Tihane Kokanović, predavač.

Petrinja, rujan 2020.

Ivana Jezerčić
